

TÜRKİYE'DE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

ÇAĞDAŞ GELİŞMELER KARŞISINDA
TÜRKİYE'DE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM SİSTEMLERİNE İLİŞKİN
TEMEL YAKLAŞIM VE İLKELER

Eğitimiş

Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası

ÇAĞDAŞ GELİŞMELER KARŞISINDA
TÜRKİYE'DE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM SİSTEMLERİNE İLİŞKİN
TEMEL YAKLAŞIM VE İLKELER

Sahibi

Orhan YILDIRIM *Eğitim-İş Genel Başkanı*

Genel Yayın Yönetmeni

Şükrü BALUN *Genel Basın-Yayın Sekreteri*

Komasyon Üyeleri

Ahmet GÜNGÖR

Deniz AKSOY

Dr. Haluk İŞLER

Muhittin BOZKURT

Tasarım

Hakan ÇELİKARSLAN

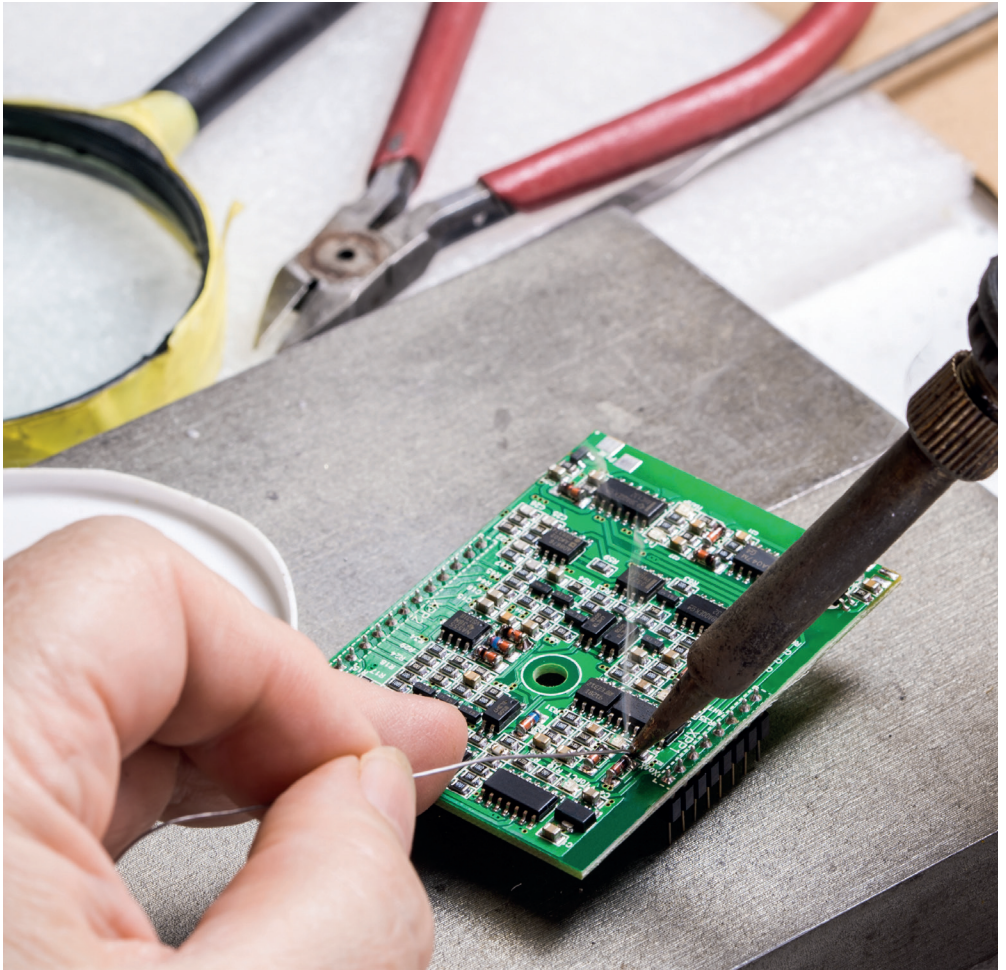
Giriş

Günümüzde Dünya ölçeğinde bilimsel ve teknolojik yeniliklerin gelişme hızı büyük boyutlara ulaşırken, bu gelişmelerin kapsam ve derinliği de aynı ölçüde artmaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler karşısında toplumsal yapıları oluşturan tüm kurumlar da karşılıklı belirleyicilik ilkesi çerçevesinde bu gelişmelerden etkilenmekte, dolayısıyla toplumsal yapıların önemli bir bileşeni olan eğitim sistemleriyle ilgili olarak yeni yaklaşımların da geliştirilmesi zorunlu hale gelmektedir.

Eğitim sistemleri toplumların gelişmelerini sağlayan en önemli unsurların başında gelmektedir. Eğitim sistemlerini, bilimsel bir temel üzerinde inşa edemeyen ve Dünyadaki gelişmeler karşısında dinamik, esnek, öncü bir niteliğe kavuşturamayan toplumların çağdaş uygarlık düzeyini yakalayabilmeleri olası değildir. Bu nedenle, eğitim sistemlerine ilişkin eskiyen yaklaşım ve uygulamalara son verirken yeni bilimsel yaklaşımlar geliştirmeyi sürekli kılmak çağdaşlaşmayı hedefleyen tüm toplumlar için zorunlu bir görevdir.

İnsan kaynağının tüm yönleriyle eğitilmesi ve geliştirilmesi toplumsal gelişmenin en temel koşuludur. Bu nedenle ancak insan kaynağını yeni gelişmelerin gerektirdiği niteliklerle donatabilen ve bu yolla dünyadaki hızlı gelişmelere uyum sağlayabilen ülkeler çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilecektir.

Çağdaş uygarlığı yakalamak hedefiyle öncelikle eğitim sistemlerinin tüm yönleriyle çağın gereklerine yanıt verebilecek bir yapıya kavuşturulabilmesi için izlenecek genel ilkelerin belirlenmesi gerekir. Bu broşür Eğitim İş Sendikasının çağdaş gelişmeler karşısında genel eğitim ve mesleki-teknik eğitim sistemlerine ilişkin izlenmesi gereken temel ilke ve politikaları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

I. Dünyada Bilim, Teknoloji, Üretim Süreçleri, İstihdam ve Meslek Yapılarında Meydana Gelen Gelişmelerin Ana Hatları

1. Dünya ölçeğinde günümüzde bilimsel bilgilerin üretilme hızı büyük boyutlara ulaşmış, bilimsel bilgilerin teknolojilere dönüştürülme hızı da aynı ölçüde artmıştır.
2. Bilişim, iletişim, internet, uzay, mikro elektronik, robotik, ulaşım, savunma gibi alanlarda meydana gelen gelişmeler, başta ekonomi ve iş dünyası olmak üzere toplumsal yapıların tüm alanlarında büyük değişikliklere yol açmaktadır.
3. Dünya, başta üretim süreçleri olmak üzere yaşamın tüm alanlarında kullanılmaya başlanan, nesnelerin interneti, yapay zekâ, öğrenen makineler, akıllı fabrikalar, siber sistemler, ileri iletişim ve bilgi sistemleri gibi teknolojik olanaklarla yeni bir döneme girmektedir. Bu yeni dönem kimi çevrelerce 4. Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0) olarak adlandırılmaktadır.
4. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sonucu olarak, özellikle gelişmiş ülkelerde ekonomik etkinlikler, bilgi yoğun, yüksek teknoloji içeren ve katma değeri yüksek alanlara yönelmektedir.
5. Bilimin üretime dönüşmüş biçimi olan teknolojilerin, bileşimi giderek daha yoğun, karmaşık ve yaygın hale gelirken ömürleri kısalmaktadır.
6. Bilimsel gelişmelerle teknolojik yeniliklerin arasındaki faz farkı azalırken, bu yeniliklerin ürün ve hizmet üretimine uyarlanma hızı artmakta, bunun sonucu olarak ürün/hizmet değişme ve yenilenme süreleri giderek kısalmaktadır.

7. Dünyadaki üretim ve pazarlama süreçlerindeki değişmelere paralel olarak ortaya çıkan ürünlerin/hizmetlerin türünün ve kalitesinin sürekli artırılma zorunluluğu, işletmelerin sürekli teknolojik yenilenmeye yatırım yapmasını kaçınılmaz hale getirmekte, öğrenen/öğreten, ileri teknoloji kullanan, hızlı, esnek örgütlenme yapılarına ve nitelikli işgücüne sahip işletme türlerini ön plana çıkarmaktadır. Bu gelişmelerden etkilenen işletmeler, insan kaynaklarını, örgütlenme biçimlerini, üretim/hizmet yöntem ve tekniklerini, gelişmeler karşısında esnek olabilme ve çabuk tepki verebilme yönünde değiştirmek zorunda kalmaktadırlar.

8. Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler, tüm sektörlerde işlerin doğasını değiştirirken, yüksek nitelikli işgücü gerektiren yeni iş tanımları ve mesleklerin ortaya çıkmasına, var olan kimi mesleklerin yok olmasına, kimi mesleklerin de değişmesine neden olmaktadır.

9. Geleneksel üretim yaklaşımlarında, üretimin sadece basit bir ögesi olarak görülen ve gerektiğinde maliyetleri düşürmek amacıyla gözden çıkarılabilen niteliksiz insan kaynağının yerini, verimlilik artışının en temel ögesi olan nitelikli insan kaynağı almaya başlamıştır.

10. Hemen hemen tüm sektörlerde insan kaynağı profili içinde beyaz yakalı çalışanların oranı mavi yakalı olanlara göre artmaya başlamıştır.

11. Bilgili, üstün nitelikli, yeni gelişmelere hızla uyum sağlayabilen, yüksek katma değer üretebilen insan kaynağı fiziksel kaynakların önüne geçmiştir.

12. Üretim süreçlerinin bileşimindeki bilgi ve teknoloji yoğunluğundaki artışla birlikte insan kaynağı oranı tarım ve sanayide giderek düşerken, hizmet sektöründe artmaktadır.

13. Örgütlerde çok dik hiyerarşik yapılardan ve karar alma modellerinden daha yatay hiyerarşilere ve özerk karar alma yetkisine sahip ekipleri içeren örgütlenme modellerine geçiş başlamıştır.

14. Küçük, özerkliği fazla çalışma grupları yaygınlaşırken, verimlilik ve iş doyumunun artırılması açısından çalışanlara daha fazla yetki ve sorumluluk verilmesi ihtiyacı artmıştır.

15. Çalışma yaşamında işlerin karmaşıklaşması, çalışanların yapmaları gereken görevlerin çeşitlerindeki artış, esnek iş modellerinin ve ekip çalışması yöntemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuş, iş rotasyonları artmış, çalışanlardan çok sayıda yeterliliğe sahip olmaları beklenmeye başlanmıştır.

16. İşletmeler istihdam edecekleri insan kaynağında, teknolojinin neredeyse ürettiği yerle eşzamanlı olarak Dünyaya yayılması, ülkeler arasındaki sınırların fiilen ortadan kalkması ve işletmelerin birbirleriyle ilişkilerinin artması nedeniyle yerel niteliklerden çok evrensel beklentilere uygun nitelikler aramaya başlamışlardır.

17. Ulusal ve uluslararası düzeyde işgücü dolaşımının artmasıyla Dünyanın değişik bölgelerinde gereksinim duyulan insan kaynağı nitelikleri birbirine yaklaşımaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak yerel özellik taşıyan insan kaynağı nitelikleri azalırken evrensel niteliklerin önemi artmaktadır.

18. Yönetmel yeterlilikler ile teknik yeterlilikler arasındaki keskin ayrılık giderek ortadan kalkmaktadır.

19. Topluma uyum sağlayabilme, başkalarına hoşgörü, ekip çalışması, problem çözme, risk alabilme, bağımsız hareket edebilme, mesleki etik değerlere sahip olma, yazılı ve sözlü iletişim becerisi gibi bireysel yeterliliklere daha fazla gereksinim duyulmaktadır.

20. İnsan kaynağında, kendi meslek alanlarında derinlemesine bilgi yanında, fen ve mühendislik alanlarındakiler için asgari düzeyde bir sosyal bilimler bilgisi, sosyal bilim alanındakiler için de asgari bir fen ve teknoloji bilgisinin aranmasına başlanmıştır.

21. Meslekler için öngörülen nitelikler arasındaki farkların azalmasıyla genel formasyon (yeterlilikler) daha fazla önem kazanmıştır.

22. Gelişmelere paralel olarak yeni yeterliliklerin edinilebilmesi için yaşam boyu öğrenme herkes için zorunlu hale gelmiştir.

23. İnsan kaynağından her alanda resmi diliyle birlikte diğer dillerde de yüksek iletişim becerisine sahip olması beklenmektedir.

24. İnsan kaynağının disiplinler arası çalışabilme yeterliliklerine sahip olması kaçınılmaz hale gelmiştir.

25. Toplumsal ve ekonomik başarının sağlanmasında, eğitim düzeyi yüksek, bilimsel araştırma ve geliştirme yeteneğine sahip insan kaynağının yetiştirilmesi en temel etkinlik olarak görülmektedir.

26. Dünyadaki hızlı gelişmelere uyum sağlayabilen ve insan kaynağını bu yeni süreçlerin gerektirdiği niteliklerle donatabilen ülkeler söz sahibi olmaktadır.

27. Yaşamın her alanındaki hızlı gelişmelerin bir sonucu olarak insan kaynağından beklenen yeterliliklerin değişmesi ve artması, eğitim sistemleri üzerindeki baskıyı arttırmakta, özellikle de mesleki ve teknik eğitim (MTE) sistemleriyle ilgili geleceksel yaklaşımları değiştirmeye ve yeni yaklaşımlar geliştirmeye zorlamaktadır.

II. Dünyada Meydana Gelen Yeni Gelişmeler Doğrultusunda Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemlerine İlişkin İzlenmesi Gereken Temel İlke ve Politikalar.

1. Eğitim sistemleri toplumsal gelişmelerin önünde yer alabildikleri ölçüde gelişmeleri yönlendirebilme/hızlandırabilme rolünü üstlenebilmektedir. Eğitim sistemlerinin, gelişmelerin gerisinden gelen değil, güncel gereksinimlere yanıt verebilmenin yanı sıra geleceğe dönük eğilimleri öngörebilen, etkili, dinamik ve esnek bir yapıda olması gerekir.
2. İş yaşamı ve istihdam biçimleri ile eğitim sistemleri arasında etkileşime dayalı organik bir ilişki vardır. Bu ilişki en belirgin biçimde, istihdamın eğitim arzını belirlemesi, eğitim arzının da istihdamın niteliğini etkilemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.
3. İstihdam ve toplumsal yaşamın güncel ve gelecekteki olası gereksinimleri eğitim politikalarının belirlenmesinde temel dayanak noktasıdır. Ayrıca sadece istihdamın değil toplumun da dönüştürülmesinde eğitim sistemlerine büyük rol düşmektedir. Bu yüzden ülkelerin en stratejik etkinlik alanı eğitimidir.
4. Bilimsel ve teknolojik değişimler yaşamın tüm alanlarını sürekli değiştirmektedir. İş ve yaşama ilişkin değişimler, insan kaynağında aranan nitelikleri; eğitimin amaç, içerik, öğrenme ve öğretme yöntemlerini; eğitimde kullanılacak mekân, araç gereç ve malzemeleri; eğitimin süresini; eğitimcilerin yeterliliklerini ve eğitimi etkileyen tüm unsurları etkilemektedir. MTE sistemlerinin etkinliklerinin ve örgütlenme modellerinin çağdaş gelişmelere koşut olarak kurgulanması ve yürütülmesi gerekir.

5. Geleneksel yaklaşımlarda MTE sistemlerinden yalnızca ekonominin ve iş piyasalarının gereksinim duyduğu insan kaynağını yetiştirilmesi beklenmektedir. Günümüzde MTE sistemlerinin, bireylere yalnızca belirli mesleklerin yürütülmesine yönelik yeterlilikleri kazandırması öngörülmemekte, bu yeterliliklere ek olarak toplumsal yaşamın tüm alanlarına yönelik geniş perspektifli eğitim olanaklarını sunması beklenmektedir.

6. Mesleklerin bilimsel ve teknolojik bileşiminin derinleşmesi, karmaşık MTE süreçlerinin kavranabilmesi ve başarıyla yürütülebilmesi için gerekli olan hem “temel eğitim” hem de “MTE” süreçlerinin artmasına, bunun sonucu olarak da insan kaynağının eğitimi için gerekli olan toplam eğitim sürelerinin uzamasına neden olmaktadır.

Fen ve sosyal bilimlere dayalı sağlam bir akademik temel eğitim olmaksızın, giderek karmaşıklaşan mesleklerin gerektirdiği eğitimin başarıyla sürdürülmesi, mesleki süreçlerin yürütülmesi, meslekler arası geçişlerin ya da yeni ortaya çıkan mesleklerle uyumun sağlanması olası değildir. Elektronik, Bilişim Teknolojileri, Uçak Bakım, Biyomedikal Cihaz Sistemleri, Motorlu Araçlar Teknolojisi, Gemi Yapımı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Adalet, Büro Yönetimi, Sağlık Bilimleri gibi bilimsel ve teknolojik bileşimi çok yüksek alanların altında yer alan mesleklerin eğitiminin 8 ya da 9 yıllık temel eğitim üzerine oturtulması mümkün değildir. 8 ya da 9 yılda verilen temel eğitim bilimsel ve teknolojik bileşimi yüksek mesleklerin eğitimi için gerekli olan akademik hazır bulunuşluk düzeyini sağlayamaz.

Bir başka ifadeyle, 8 yıllık temel eğitimde verilen, matematik, fizik, kimya, biyoloji, felsefe, yabancı dil gibi derslerle oluşturulmaya çalışılan akademik alt yapıyla yüksek düzeyli yeterlilikler gerektiren mesleklerin bireylere kazandırılması olası değildir.

Ayrıca günümüzde birçok meslek için öngörülen 3-4 yıllık eğitim süreleri de yeterli olmamaktadır. Bu nedenle öncelikle bilimsel ve teknolojik bileşimi yüksek meslek alanlarından başlanarak belirli bir sistematik ve plan çerçevesinde mesleki ve teknik eğitime “başlamak için” gerekli genel eğitim süreleri giderek artırılmalı, zaman içerisinde belli meslekler ve özel durumlar dışında tüm mesleki ve teknik eğitim süreçleri lise sonrasına bırakılmalıdır. Bu bağlamda temel ilke mesleki ve teknik eğitime başlama yaş ve sınıfını geriye doğru değil tam tersine ileri sınıf ve yaşlara (18 yaş ve sonrasına) çekmek olmalıdır. Bu ilkeden hareketle nihai hedef, yıllardır süregelen geleneksel anlayışın tam tersine liselerin giderek akademik genel liselere dönüştürülmesi, MTE’in ise lise sonrasına bırakılması olmalıdır.

7. Ortaöğretimde MTE alan ve dallarındaki aşırı çeşitlilik, başta yükseköğrenime geçiş olmak üzere sistemin işleyişi açısından büyük sorunlara yol açmaktadır. MTE’in giderek lise sonrasına taşınması ilkesiyle bağlantılı olarak MTE ortaöğretim kurumlarının akademik genel liseye dönüştürülmesi sürecinde MTE alan ve dal sayıları daha genel başlıklar altında toplanarak azaltılmalıdır.

8. Bilginin ve teknolojinin değişmeden kalması olanaklı değildir. Edinilen yeterliklerle birlikte alınan her türlü diploma ve belge hızla geçerliliğini yitirmektedir.

Yaşam boyu öğrenme, istihdam edilebilirlik açısından herkes için bir zorunluluk olacaktır. İş süreçlerindeki hızlı değişimler iş yaşamı devam ederken alınması gereken hizmetiçi eğitimlerin giderek daha fazla önem kazanmasına ve sıklaşmasına neden olmaktadır. Yaşam boyu öğrenme ve iş yaşamının hizmetiçi gereksinimlerine her durumda yanıt verebilmek ve eğitim kurumlarının kaynaklarından en üst düzeyde yararlanabilmek için, mesleki eğitim merkezi, mesleki ve teknik lise, halkeğitim merkezi gibi eğitim kurumları, aralarındaki tüm kurumsal, idari, mekânsal vb. ayrımlar kaldırılarak topluma sertifikasyon sistemine dayalı olarak hizmet verebilecek çok işlevli eğitim merkezleri haline getirilmelidir.

9. Mekatronik örneğinde olduğu gibi disiplinler arasındaki işbirliği ve geçişkenliğin artması eğitim süreçlerine de yansımaktadır. Bireylerin mesleki süreçlere ve değişimlere uyum sağlayabilmeleri için, eğitim programlarının hazırlanmasında farklı disiplinlerin yeterliliklerini içeren “politeknik eğitim” yaklaşımı benimsenmelidir.

10. MTE öğretim programlarında, büyük zaman, enerji ve kaynak kaybına neden olan ve iş yaşamına geçildiğinde kısa zamanda öğrenilebilecek beden gücüne dayalı rutin uygulamaların olabildiğince azaltılması, buna karşılık insan kaynağının başta iş yaşamı olmak üzere bütün yaşam kalitesini, yaratıcılığını, kendine ve topluma katkı düzeyini, mutluluğunu doğrudan etkileyecek bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini arttıracak genel yeterliliklere yer verilmesi gerekir.

11. Öğretim programlarının hazırlanmasında, akademik eğitimi yadsıyıp, kol gücünü ve verimsiz uygulamaları öne çıkararak insan kaynağının emeğini niteliksizleştiren ve insan kaynağını katma değeri düşük istihdam biçimlerine mahkûm eden anlayışa son verilmelidir. Katma değeri yüksek üretim alanları hedeflenmeden ve buna uygun insan kaynağı yetiştirilmeden gelişmiş ülke olmak mümkün değildir.

12. Günümüzde bazı lise türleri için ortaokulu, bazıları içinse 9. Sınıfı tamamlayan öğrenciler MTE ve genel akademik eğitim arasında bir seçim yapmak durumundadır. MTE okul türlerini seçen öğrenciler ise mesleki alan seçimi yaparak daha sonraki dönemlerde kolay değiştiremeyecekleri bir yola girmektedirler.

Bu durumda:

- Bireylerin tüm öğrenim süreçlerini ve yaşantısını etkileyecek bir karar olan meslek seçiminin, henüz bağımsız ve özgür iradeyle karar verme olgunluğuna erişilmemiş ve bu nedenle hatalı kararların verilme olasılığının çok yüksek olduğu 14-15 yaşlarındaki çocukluk döneminde verilmesi pedagojik açıdan doğru değildir. Yanlış verilmesi halinde bu kararlar telafisi zor büyük kayıplara neden olmaktadır.

- MTE’ye ilişkin geleneksel yaklaşımlarda öne sürülen, bireylerin olabildiğince küçük yaşlarda “mesleğe yönlendirilmesi” savı, birey için yaşamsal önem taşıyan konularda devletin ya da başkalarının birey adına karar vermesinin yanlışlığı açısından kişilik haklarına aykırı bir savdır. Bireyin kendisini ilgilendiren kararların alınmasında bireyin edilgenliğini esas alan “mesleki yönlendirme” kavram ve yaklaşımı son derece yanlıştır. Bu kavram ve yaklaşımın yerine, bireyin özgür iradesini öne çıkaracak ve verilecek kararları bireyin reşit döneminde vermesine olanak tanıyacak “mesleki rehberlik” kavram ve yaklaşımı benimsenmelidir.

- Bireylerin mesleki yatkınlıklarını tam olarak belirleyebilen ve herkese uygulayabilen standart bir ölçeğin geliştirilebilmesi olası değildir. Bireylerin yeteneklerinin bir meslek ya da alana çok uygun olduğunun saptandığı kabul edilse bile bireylerin salt bu gerekçeyle bir mesleğe ya da alana yönlendirilmesi doğru değildir. Meslek seçimlerinde yeteneklerden daha önce bireyin o mesleği yapma arzusu ya da o meslekte mutlu olup olamayacağı konusu daha önemlidir.

Bir meslek için çok yetenekli olması bireyin o mesleğe yönlendirilmesi için bir gerekçe olamaz. Mesleğin icrası sırasında o meslek konusunda çok yetenekli olmak her zaman iş doyumunu beraberinde getirmediği gibi, iş doyumunu için de mutlaka mesleki konuda çok yetenekli olmak gerekmemektedir.

- Meslek seçiminde ideal olan yetenekler ve iş doyumunun bir arada olmasıdır. Ancak meslek seçiminde yeteneklerin mesleğe uyumundan önce, bireylerin özgür ve reşit iradeleriyle mutlu olacakları mesleği seçme ve gerektiğinde değiştirebilme özgürlüğü daha ön planda olmalıdır.
- Bireylerin ergenlik döneminde, özgül (spesifik) bir mesleğin eğitimini alabilmesi ve bu mesleği yürütebilmesi için gerekli olan bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve bedensel olgunlaşmaya henüz tam olarak ulaşamadıkları bilimsel bir gerçektir. MTE uygulamaları genellikle doğrudan iş ortamlarında ve gerçek makine, alet ve avadanlıklarla yapılmaktadır. Bu koşullarda bulunan öğrencilerin, ergenlik dönemine özgü, dikkatsizlik, konsantrasyon güçlüğü, psikomotor becerilerde zayıflık, güvenlik ve disiplin algısında eksiklik, hazır bulunmuşluk düzeyindeki düşüklük gibi nedenlerle iş kazalarına ve olumsuz ilişkilere maruz kalma riskleri çok yüksektir. Ayrıca MTE ortamlarındaki bazı ağır ve sağlığa zararlı olabilecek işler ergenin bedensel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir.

13. Bütün bu gerekçelerle, bireylerin MTE ve bağlantılı olarak meslek seçimlerini reşit dönemde yani 18 yaş sonrasında yapmalarının sağlanması, bu konuda verilecek yanlış kararların azaltılması ve verilen kararların sorumluluğunun kişinin yalnızca kendisi tarafından üstlenilmesi açısından önemlidir. Bu yaklaşım, öğrencilerin 18 yaşına kadar, bireylerin eğitiminde çok önemli etkileri olan iş ve emek süreçlerinden tamamen uzak tutulması anlamına gelmemektedir. Bireylerin tüm eğitim aşamalarında, MTE de dâhil olmak üzere üst eğitim süreçlerine ve yaşamın tüm alanlarına temel oluşturacak, çok yönlü becerileri geliştirecek ve akademik eğitimleri destekleyecek şekilde iş ve teknik, el sanatı, deney, gezi, gözlem, oyun gibi emek süreçlerinden olabildiğince yararlanılmalıdır.

14. Günümüzde mesleklerin niteliği değişirken sayıları da hızla artmaktadır. Mesleklerin bu kadar çeşitlendiği bir istihdam ortamında, “örgün eğitimde” her mesleğe yönelik dar kapsamlı mesleki uzmanlaşma temelli öğretim programlarının hazırlanması ve yürütülmesi olanaklı değildir. Uzmanlığa dayalı program yaklaşımıyla sınırlı sayıda yeterlilikleri kazandırmayı hedefleyen ve insanları dar istihdam alanlarına hapseden örgün öğretim programlarının günümüzde geçerliliği kalmamıştır.

Dar bir meslek alanına ve yeterlilikler çerçevesine göre hazırlanmış örgün öğretim programlarının değişen istihdam gereksinimlerine eş zamanlı yanıt verebilmesi ve mezunlara geniş bir istihdam perspektifi sunabilmesi olası değildir. Ayrıca, meslekler arası ortak yeterliliklerin de artması nedeniyle meslekler arasındaki sınırların belirsizleşmesi, öğretim programlarının on binlerce mesleğin her birine yönelik bağımsız uzmanlık programları şeklinde tasarlanmasını ve yürütülmesini olanaksız hale getirmiştir.

Aynı zamanda çok sayıda uzmanlığa dayalı örgün öğretim programının ulusal, bölgesel ve sektörel gereksinimler doğrultusunda planlanması ve yürütülmesi oldukça zordur. Bu nedenle kapsamı dar ve değişim hızı yüksek uzmanlık alanlarına yönelik öğretim programlarının çalışma yaşamı sırasında veya hizmetiçi eğitim ve yaygın eğitim şeklinde uygulanması gerekir.

15. İş yaşamında, birçok dalda yeterlilik sahibi, evrensel niteliklerle donanmış işgücü gereksinimi artarken ortak yeterliliklerin artmasıyla meslekler arasındaki yeterlilik farkları azalmaktadır. Disiplinler arasındaki işbirliği ve girişikliğinin artması, mekatronik örneğinde olduğu gibi birçok disiplini çatısı altında toplayan öğretim programlarına gereksinimi ortaya çıkarmaktadır. Bunun sonucu olarak, örgün öğretim programlarının disiplinler ve mesleki yeterlilikler açısından daha büyük şemsiye başlıklar altında gruplanması, sayılarının azaltılması, öğretim programlarının içeriğinde yer alan yeterliliklerin çok sayıda meslek ailesini kapsayacak ve istihdam alanlarında olabildiğince uzun ömürlü kalacak genel yeterliliklerden seçilmesi gerekmektedir.

16. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı MTE kurumlarında yaklaşık 50 alan altında 200 civarında dalda eğitim verilmektedir. Meslek yüksekokullarında ise yaklaşık 230 farklı programda eğitim verilmektedir. MTE ortaöğretim kurumlarında eğitimi verilen bütün dallar için ağırlıklı olarak 3 yıllık öğretim süresi, meslek yüksekokullarında ise sivil havacılık programları hariç bütün programlar için 2 yıllık öğretim süresi öngörülmüştür. MTE ortaöğretim ve meslek yüksekokullarında, bilimsel ve teknolojik bileşimleri birbirinden çok farklı programlar için öngörülen eşit süreler, bazı programlar için yetersiz bazıları içinse fazla olabilmektedir. Bu nedenle, “örgün” MTE ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında çok fazla sayıya ulaşmış olan alan/dal/program sayılarının azaltılması; örgün öğretim programlarının dallara bölünmeyip alanlar şeklinde oluşturulması; yeterliliklerin geniş tabanlı bilgi ve becerilere dayandırılarak daha genel içerikli alanların oluşturulması; öğretim programı sürelerinin programların özelliklerine göre belirlenmesi; mesleki eğitimin, önce bilimsel ve teknolojik bileşimi yüksek alanlardan başlanarak bir planlı süreç içinde lise sonrasına-mesleki eğitimin merkezlerine ve yükseköğretim kurumlarına-aktarılması ilkesi benimsenmelidir.

17. Öğrenci kaynağının, tüm mesleki eğitim alan ve programlara seçilmesinde başta akademik yeterlilikler olmak üzere öngörülen hazır bulunuşluk düzeyine sahip olup olmadıkları yönünden değerlendirilmesi gerekir.

18. MTE kurumlarının, kendilerine yüklenen nitelikli işgücü yetiştirme görevini etkili şekilde yapabilmesi için esnek örgütlenme ve etkinlik süreçlerine kavuşturulması zorunludur. Bunun gerçekleştirilebilmesi için, MTE kurumları ile istihdamı gerçekleştiren kurumlar ve istihdam biçimlerini belirleyen mekanizmalar arasında eş zamanlı etkileşimi olanaklı kılacak organik ilişki biçimlerinin geliştirilmesi zorunludur.

İşletmeler, meslek örgütleri, sendikalar, odalar, devlet organları gibi kurumlar arasında, karar alma, planlama, yönetim, uygulama ve değerlendirme süreçlerinde gerçek işbirliği zemini yaratılmalıdır.

19. Günümüzde çalışanların, mesleklere özgü teknik ve uygulamaya dönük yeterliliklerin yanı sıra artık istihdam edilebilirlik yeterlilikleri içinde görülmeye başlanan, topluma uyum sağlayabilme, başkalarına hoşgörü, iletişim becerisi, ekip çalışmasına ve işbirliğine yatkınlık, düşünme ve sorun çözme becerileri, yönetsel beceriler, sorumluluk alabilme özgüveni, mesleki etik değerlere sahip olma, öğrenmeyi öğrenme, geniş bir genel kültür, yabancı dil bilme, sağlıklı yaşama özeni ve bilgisi, iş dışında hobi ve etkinlik zenginliğine sahip olma gibi birçok yeterliliğe sahip olması beklenmektedir. İstihdam edilebilirlik yeterlilikleri içinde görülen bu yeterlilikler aynı zamanda bireylerin çalışma yaşamı dışındaki yaşantıları için de zorunlu olan yeterliliklerdir.

20. MTE sistemlerinin sadece çalışma yaşamına ve istihdama yönelik olarak işlev görmesi yani “insan” değil “işgücü” yetiştirme görevini üstlenmesi doğru değildir. Çağdaş MTE kurumlarının, her şeyden önce bir eğitim kurumu olarak, işgücü yetiştirme işlevinin yanı sıra toplumsal yaşamın tüm alanlarında yetkin, doyumlu ve mutlu insanı yetiştirme işlevinin de olması gerekir.

Bu nedenle, mesleki ve teknik öğretim programlarında, yalnızca işgücü yetiştirmeye yönelik yeterlilikler değil aynı zamanda dil, edebiyat, tarih, felsefe, mantık, güzel sanatlar, spor, sosyoloji, psikoloji, iletişim, yabancı dil, etik, yurttaşlık bilgisi, çevre ve doğa bilinci gibi sosyal bilimlerin konusu olan yeterlilikler de yeterince yer almalıdır.

21. Öğretim programlarının gelişmeler karşısında esnek ve kendini hızla yenileyebilen özellikte olması gerekmektedir. Bu nedenle MTE’de öğretim programlarının esnekleştirilmesini sağlayacak yöntemler kullanılmalıdır.

22. MTE kurumlarında araç, gereç ve donanımlarının sektörel gelişmelerle eş zamanlı olarak yenilenmesi hem maliyet açısından hem de teknik açıdan oldukça zordur. Bu zorluğu aşmak için MTE süreçlerinin olabildiğince üretim ortamlarına aktarılması gerekir. Ancak gerçek donanımlarla ve gerçek üretim ortamlarında yapılan MTE öğrenciler için birçok güvenlik riskini içerir. Bu riskler, henüz reşit olmamış, bedensel, düşünsel ve ruhsal olgunluğa erişmemiş çocuk öğrenciler için çok daha fazladır. Reşit duruma gelmemiş bireylerin eğitim gerekçesiyle de olsa normal çalışanlar gibi doğrudan iş ve mesai süreçlerine dahil edilmesi sakıncalıdır. İş yerlerinde “çocuk işçiliğine” dönüşecek eğitim uygulamalarına son verilmelidir.

23. MTE süreçlerinin tüm biçim ve aşamalarında, güvenlik risklerini ortadan kaldırmak ve verimi arttırırken maliyetleri düşürmek için olabildiğince modern simülasyon ve sanal ortam uygulamalarından yararlanılmalıdır.

24. Ülkemizin hemen her il ve ilçesine üniversite açma yaklaşımıyla, başta sektörel olmak üzere gerekli analizler yapılmadan ve yeterli eğitim ortamı hazırlanmadan çoğu meslek yüksekokulları olmak üzere yükseköğretim kurumları açılmıştır ve açılmaya da devam etmektedir. Bu motivasyonun altında yerel/bölgesel eğitim gereksinimlerinden çok, siyaset, ekonomi gibi başka etmenler yer almaktadır.

Ayrıca sözü edilen bu yükseköğretim kurumlarının büyük bir çoğunluğunda, öğretim elemanı, donanım, altyapı ve sektörel çevre açısından büyük eksiklikler bulunmaktadır. Herhangi bir yere yükseköğretim kurumu açma konusunda, yerel, bölgesel, sektörel, toplumsal araştırmaların sonucunda karar verilmelidir. Alt birimler ve programların açılması konusunda da aynı yol izlenmelidir.

Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Metal Teknolojisi Alanı Atölyesi Öğrencileri
tarafından yapılmıştır.

Eğitimış EĞİTİM VE BİLİM İŞGÖRENLERİ SENDİKASI

Adres: Ziya Gökalp Cad. Ataç 2 Sokak 43/4 Kızılay, ANKARA
iletisim@egitimis.org.tr Tel: 0 312 413 12 06